

13365

DISSERTATIO

IN AVGVRALIS JVRIDICA,

DE

IVRE IMPERANTIS

IN PERSONAS,

ET

BONA CIVITATIS.

1774
6

VIENNAE,

TYPIS JOANNIS THOMÆ NOB. DE TRATTNERN,
SAC. CAES. REG. AVL. TYPOGR. ET BIBLIOP.

1774.

REPUBLICAN

REPUBLICAN

LIBRE IMPERIALIS

IN PERSONA

ROMA CIVITATIS

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
SACSEN-ANHALT
MAGDEBURG

DISSERTATIO IVRIDICA

DE

IVRE IMPERANTIS IN PERSONAS,
ET BONA CIVITATIS.

CAPVT I.

DE IVRE IMPERANTIS IN PERSONAS
CIVILES.

§. I.

Omnibus hominibus hoc a natura
tributum est, vt felicitatem ac
securitatem quaerere, eiusque
impedimenta remouere teneantur; hic
autem finis quum in vita segrege, aut
etiam minoribus societatibus haud potue-
rit obtineri, luce profecto clarius est, iis-
dem necessitatem moralem fuisse imposi-
tam, arctiorem quandam virium et vo-
luntatum unionem ac coetum ineundi, in
quo se se communi subiicerent imperio,

A 4

eique

eique omnia ad finem hunc obtinendum
media necessaria largirentur.

§. II.

Coetus hic hominum sui iuris communis salutis, ac securitatis causa sub eodem imperio congregatorum vocatur *Civitas*. Is, cui imperium hoc collatum est, *Imperans* dicitur, singuli vero, qui iuribus suis naturalibus libertatis, et aequalitatis renuntiarunt, eaque in unum aliquem transferendo eidem simul se subjecerunt, *parentes*, siue *subditi* nominantur. Complexus iurium in imperantem translatorum efficit Majestatem, ex quo prout velut alveo fluit, majestatem residere penes imperantem, et iura omnia, quae ex notione imperantis intelligi, ac explicari possunt, esse maiestatica, quorum licet plura quidem numerentur, omnia tamen ad duo praecipua capita reduci possunt, prout sese exerunt vel in personas, et operas civium, vel res, et bona civitatis concernunt.

§. III.

Rursus utrumque hoc ius imperantis maiestaticum tam in personas, quam bona civitatis, rationem sufficientem habet vel in statu reipublicae ordinario, vel in statu eiusdem extraordinario, quippe necessitatis,

fitatis, aut maioris cuiusdam utilitatis. Primum de iure, quo imperans semper opus habet ad promouendum commune bonum, nobis dicendum erit, vt eo facilius aperiatur via transeundi ad alterum, quo destitutus haud satis superesset reipublicae ad eum casum demissae, et profligandi opinionem eorum, qui dum imperanti concedunt primum, alterum tamen illud absque omni iniuria eidem denegari posse contendunt.

§. IV.

Et hoc quidem capite ius imperantis in personas civiles exposituri sumus, de iure eiusdem in bona ciuitatis capite proximo acturi. Ius imperantis in personas civiles *imperium* dicimus. Ne igitur nobis de hoc iure differentibus obscuritatis notam inurere videamur, adcuratam ante omnia imperii civilis definitionem praemittendam esse duximus. Est autem imperium civile *ius dirigendi actiones subditorum pro arbitrio ad finem ciuitatis, hoc est communem securitatem* (*). Hoc imperanti concessum esse patet ex obligatione eidem imposita procurandi securitatem, ne obligatio haec omni prorsus effectu destituatur §. I.

(*) Cl. de Martini posit. de iure civit. C. 3. §. 50.

§. V.

Ex hac, quam dedimus, imperii civilis definitione generalis eius effectus adparet, ut imperanti ius sit ad omnes operas civium, quas reipublicae administratio, et defensio exigit, et quae inde derivantur iura specialia, quippe ut iis certam agendi normam praescribere, certa negotia peragenda iniungere, inuestigare, an iis recte fungantur, probos confirmare, improbos, aut desides corrigere, vel dimittere possit, imo inuitos cogere ad negotia obeunda, petitamue dimissionem illis recusare.

§. VI.

Ponamus enim, imperantem facultate hac non pollere, tum totus civitatis finis subvertetur, iacebit commune bonum, et status primaevus redibit. Quum enim data obligatione ad finem necessario etiam ius competat ad media, sine quibus finis iste obtineri non potest, imperans autem obligetur procurare salutem civium §. I. et nihil non agere, quod ad eorundem perfectionem, ac felicitatem conferat, patet, eum quoque iure cogendi omnes, quotquot in civitatis existunt territorio ciues, ut ad eam eo certius obtinendam coniunctis viribus adlaborent, instructum esse debere.

§. VII.

§. VII.

Sunt autem personae ciuium inprimis duplicis generis: aliae uisibus profanis, et forensibus, aliae autem immediate cultui diuino deputatae. Vtrasque imperio ciuili subiicimus, et recte quidem; subiectio enim haec cum ex rectae rationis usu, tum ex ipsa natura, ac indole societatis ciuilibus adeo luculenter hauritur, ut nemo genuinis iuris principiis imbutus illam in dubium reuocare audeat. Siquidem omnino aequum est, et ex natura cuiuslibet societatis fluit, paribus fruentes iuribus aequalia sentire onera, imo absurdum foret, eos, qui volunt fieri participes commodorum, incommoda subterfugere uelle.

§. VIII.

Et profecto doctrinam hanc ipsam optime consentientem esse religioni christianae docemur ex sacris literis, dum Christus animam omnem potestatibus sublimioribus non solum metu coactionis externae, sed et manus suae vindicis, si quae contra fecerit, parere uoluit. (*) Ecclesiam suam potestate quidem, attamen sacra tantum instruxit, ac ciuili imperio minime per eam derogare intendit, sed Caesari dari iussit, quae sunt Caesaris, et quae sunt Dei, Deo (**). Quum enim

enim is ipse idem sit religionis et ciuitatis auctor, in quam nos dictante lege naturali orto conflictu officiorum erga nos concedere iussit, diuina eius sapientia omnino exigebat praecipere, ne religio ciuitatis finem euertat, aut remediis ad eum obtinendum necessariis impedimenta ponat.

(*) Ad Rom. 13. v. 14. I. Petri 2. v. 13.

(**) Ad Corinth. Cap. XII. v. 12. 13. 27.

§. IX.

Utrisque igitur ciuium personis tam sacris, quam profanis incumbit obligatio voluntates, ac vires suas subiiciendi ei, qui ius habet administrandi rempublicam: omni enim iuri obligationem correlatam esse constat. Et est haec obligatio ex perfectarum genere, nascitur enim ex iure gubernandi ciuitatem, quod imperans in rō suo habet ex translatione singulorum in se facta §. I. et in cuius exercitio a nemine ciuium turbari potest, quin turbatio haec iustitiae stricte tali, ac ipsi ciuitatis scopo repugnet.

§. X.

Rector ciuitatis itaque singulos ciues ad ea omnia, quae ad finem societatis ciuilibus idonea esse credit, adigere potest, non

non tamen ad ea, quae cum societate nul-
lum penitus nexum habent: iura enim
maiestatica mensuram accipiunt ex fine
ciuitatis, qui tamen, si haec ipsa caete-
roquin adiaphora sibi deposceret, nulli
dubitamus imperanti etiam horum intuitu
eamdem potestatem, ac vim adtribuere.
Ita poterit iubere imperans, ut sese ad
militiam accingat ciuis, patriamque san-
guine suo defendat, non etiam, ut Titiam
in uxorem ducat, nisi id ipsum quoque
communis boni promouendi remedium
euaderet, ac de caetero fini matrimonii
haud repugnaret.

§. XI.

Quoniam autem remedia semper aptis-
sima adhiberi debent sanandis reipublicae
morbis, facile colligitur, ad patriae de-
fensionem seligendas fore personas, qui-
bus securitas quam maxime praestatur,
ac illas inprimis, quibus alia sparta haud
obtigit in republica, ne reliqui, quibus
alia commissa sunt negotia, in his rite
obeundis distrahantur. Ideo validiores
tantum, donec sufficiunt, laicos ante sa-
cerdotes, nullo adfectos munere ante offi-
ciales publicos ad militiam vocare fas est.
Et quum omni iuri correspondeat obliga-
tio §. 9. ciues obligantur iussu imperantis
operas praestare militares, neque illas un-
quam

quam fuga, aut mutilatione membrorum detrectare.

§. XII.

Nec minus vi imperii civilis imperans ciues ad publica negotia obeunda adigere potest, illi autem aequae tenentur commissa sibi munera suscipere, suscepta rite administrare, neque unquam eorum dimissionem inuito imperante dare, siquidem hic iure, quod in ciues habet §. 5. inuitus priuaretur, eique iniuria inferretur. Quare boni ciuis est, iussa imperantis exequi, vel si quae subsit iusta se excusandi causa, eam oculis illius subiicere, vt in collisione officiorum faciat exceptionem.

§. XIII.

Negotia autem, quibus distineri solent subditi in ciuitate, *interna* sunt, vel *externa*, scilicet statum reipublicae internum, vel externum spectantia. Ad negotia externa referimus statum belli, pacis, foederum, ac legationum: interna rursus sunt alia ecclesiastica, politica alia, quae iterum in varias abeunt species. Praecipuae ex illis sunt defensio, ac propagatio religionis, adcurata iustitiae administratio, commerciorum cultura, tutela pupillorum, ciuiumque minorennium cura.

Igitur

Igitur ciues alii siue munere legationis, aut belliducis fungi, siue pacis mediatores agere, siue ecclesiis tanquam antistites, iudiciis autem, et commerciis tanquam summi praefides praesse iuste iubentur, hisque alii ad negotia haec rite obeunda subordinantur: tandem alii pupillorum tutelam, minorennium vero curam mandato imperantis gerere tenentur.

§. XIV.

Et quoniam obligatio ad finem necessitatem idonea impendendi remedia inuoluit §. 6. ciues autem tenentur negotia sibi demandata rite obire §. 12. nemo ciuium de eo, quod ad status sui, in quo positus est, perfectionem, adeoque vel ad notitiam adcuratam exterarum gentium acquirendam, coniectandosque hominum mores, et ingenia, vel ad artis bellicae gloriam, vel ad virtutes omnigenas in fociis excitandas, contrariaque vitia extirpanda, vel denique promptam exactamque iustitiae administrationem, commerciorum florem, ac pupillorum, et minorennium vtilitatem conferre possit, quidquam a se vnquam desiderari patitur. Quamobrem quilibet muneri sibi delato siue in aulis peregrinis, siue in ecclesia, siue in ciuitate, inque hac tunc poli-

politico, et iudiciali, tum commerciali ex arte satisfacere omnibus viribus con-
nitatur.

§. XV.

Quid? quod imperans ciuem officii sui immemorem remediis etiam coactiuis ad eiusdem praestationem adigere possit. Fac enim imperantem hoc iure non esse praeditum, iam inanem reddes obligationem procurandae salutis publicae, iam frustra finem ciuitatis praestolabimur, iam vanum erit ciuitas commentum. Quemadmodum nemo patrifamilias potestatem patriam, aut domesticam abnegare audet, quin eum hoc ipso inanem contraxisse obligationem sineque suo excidere velit.

§. XVI.

Atque hac ratione confectum esse existimo, ut imperanti ius in omnes ciuium personas, et operas, quas status reipublicae ordinarius efflagitat, competere intelligamus. Primum enim ex solo rationis lumine satis constat, eum, qui ciuitatis participat commoda, incommodis quoque obnoxium esse, et ad communem eius salutem concurrere oportere, neque ullum vitae genus ab hac regula parere exceptionem §. 7. dein lex diuina positua nouum huic obligationi vinculum addit §. 8.

§. 8. denique ipse finis ciuitatis hoc ius sibi exposcit §. 6. Nefas igitur foret, illud priuati commodi causa quoquo demum modo interuertere.

§. XVII.

Itaque facile est elidere aduersariorum tela, quibus veritatem hanc labefactare conantur. Dicunt, primos tantum ciuitatum conditores imperio ciuili fuisse obstrictos, posteros autem se nunquam subiecisse: abesse enim tantum, vt se subiecerint, vt potius quam minimum primaeuae suae libertati detraxisse censendi sint. Sane subiectionem per conventionem constitui aiunt, hancque mutuo consensu absolui, qui quum in posteris nulla ratione euinci queat, patere, totam illorum subiectionem ficticiam esse, ac prorsus inanem. Enimuero quisque dum in ciuitate nascitur, et educatur, in eam venit, ac eo ipso sese illius iurisdictioni subiicit: absurdum enim foret iisdem frui velle commodis cum reliquis ciuibus, inaequalibus autem iuribus censeretur.

§. XVIII.

Sed ais, homines in ciuitate natos, et educatos saltim tamdiu subditorum numero contineri, quamdiu in ciuitate vi-

B

dunt,

vunt, quod si autem e ciuitate discedere voluerint, sese ab imperio ciuili liberare posse. Verumenimvero discessus iste personae semel iam nexui ciuili adstrictae cum primario ciuitatis scopo §. 4. tum iuri imperantis per translationem imperii quaesito §. 9. haud parum aduersatur, aliterque licitus fieri non potest, nisi consentiat imperans, aut subditi discedentis opera vti nequeat, cuius tamen rei iudicium ipsi relinquendum erit. Neque enim subditi iuri imperantis praeiudicare, neque se ipsos a lege naturali soluere possunt.

§. XIX.

Vrgebis forsitan, causam condandarum ciuitatum fuisse salutem hominum, et felicitatem externam, quodsi ergo ista non obtineatur, imo potius eidem noceatur, hac cessante etiam ipsam ciuitatem cessare oportere. Quis autem quaeso te docuit, salutem ciuitatis ea tantum ratione constare, qua tu tibi eam imaginaris? an in translatione imperii excipere poteras, te ad nutum tuum non imperanti parere nolle? certe obligationem inanem contraxisses. Imperantis itaque, cuius officium est, optime nosse reipublicae circumstantias, arbitrio committi debet, quid e re sit ciuitatis? et in eo singuli ciues

ciues imperium transferentes adquiescere
velle se declararunt.

§. XX.

Modestiores videri volunt, sed non
sunt, qui non omnes quidem ciuium per-
sonas, at illas saltim, quae speciatim, ac
immediate cultui diuino sunt dicatae, ab
imperio ciuili eximunt ex hoc potissimum
fundamento, ne ab officio diuino auocen-
tur, et ne impediatur cultus Dei. Nam
sicut hae personae antea ex numero ciui-
um fuerunt, et summae potestati ciuili
subiectae, ita nec ob sacrum illorum offi-
cium desinunt esse ciues, nec religio est
modus tollendae obligationis, aut iuris
amittendi, nec exemptionem vllam tribuit
ab imperio ciuili.

§. XXI.

Prouocant equidem ad sacras literas
tam veteris (*), quam nouae legis (**),
ex quibus omnimodam personarum sacra-
rum immunitatem ab imperio ciuili hau-
riendam esse sibi persuadent. Sed vel ibi
fermo est de iniuriis, quibus haecenus so-
lebant addici personae sacrae, vt ab iis-
dem in posterum erga illas absteatur,
vel de immunitate a tributis, et oneri-
bus, quae tamen ipsa etiam a personis
sacris praestanda esse infra auctoritate
B 2 ipsa-

ipsarum sacrarum literarum ostendemus. Firmum itaque manet ius imperantis generale in quascunque civium personas, quod hactenus stabiliuimus.

(*) Psalm. 104.

(**) Matth. c. 17. v. 24. seqq.

§. XXII.

Exposito iure, quod imperanti competit in personas civiles in statu reipublicae ordinario, transimus ad ius, quod eidem ex statu reipublicae extraordinario oritur. Varias sunt variarum de significatione huius iuris sententiae, quas tamen omnes, quum his tantum sit de voce, ac nomine, operosius examinare non adtinet. Alii cum Grotio (*) illud dominium *eminens*, atque *supereminens*: alii vero *imperii* nomine, alio denique alii vocabulo insignire voluerunt. Nos litem hanc ita facillime terminari posse putamus, si ius hoc dum sese exerit in personas civium, *potestas*, vel *imperium eminens*, quando autem in res, et bona eorum exercetur, *dominium eminens* nuncupetur. Illius naturam nunc, huius vero in sequenti capite examinabimus.

(*) L. 1. de I. B. & P. c. 1. §. 6.

§. XXIII.

Est autem imperium *eminens ius sive facult-*

facultas summae potestati civili competens in collisione salutis publicae cum salute singulorum, de his quoque modo disponendi ad conservandum totum corpus, aut maiorem eius partem. Veritas huius definitionis colligitur ex ipsa lege naturae immutabili, qua sicut ad ineundam civitatem sumus obligati, ita et ad finem ei propositum obtinendum omnes vires, ac operas conferre iubemur, huic autem obligationi ius imperantis supremum correspondet §. 9. *Non enim soli nobis nati sumus*, inquit Plato, *sed et praeter parentes, atque amicos non minimam ortus nostri partem patria sibi vindicare videtur.* Et vero, si in alia quavis societate socius quisque finem propositum procurare tenetur, quanto magis obligabitur civis patriam ab interitu vindicare, qua pereunte reliqua omnia corrumpantur necesse est?

§. XXIV.

Hinc constat quidem, imperanti in eo statu, quo aliter salus publica obtineri non potest, competere imperium eminens, sed non aequè constat, quibus ex causis illud exerceri queat? Alii exercitium tam imperii, quam dominii eminentis sola necessitate circumscribunt (*), alii sola quadam maiori reipublicae utilitate contenti sunt (**). Sane verissimi-

num est, vtrumque id ius tam ex causa necessitatis, quam vtilitatis et olim fuisse exercitum a Principibus, & hodie passim exerceri. Et recte, salus enim publica, ad quam omnes ciues procurandam obligantur §. 16. id quandoque exigit. Quando autem vera subsit necessitas, aut vtilitas, eius rei arbitrium procul dubio est penes ipsum imperantem, qui solus optime perspicere potest, ac debet indigentiam suae reipublicae, et in cuius voluntate ii omnes, quibus solum parendi gloria est relicta, suam includere debent.

(*) Pufendorf. L. 8. de I. N. et G. c. 5. §. 7.

(**) Grot. de I. B. et P. L. 2. c. 14. §. 7.

§. XXV.

In hoc certe reipublicae statu, nisi imperanti ius tribuamus praeferendi bonum commune bono priuato singulorum, breui omnis ciuitas dissoluetur. Tantum igitur abest, vt imperans hic quidquam iustitiae, aut aequitati contrarium praecipere videatur, vt potius manifestam legis naturalis violationem committant ii, qui iussa haec imperantis exequi recusauerint, et insuper in certissimum laesae maiestatis crimen incurrant, si eorum vim in dubium reuocare ausi fuerint. Contrauenirent enim fidei datae in ingressu ciuitatis, se nunquam reipublicae com-

commodis deesse velle, probe gnari, perdendo patriae salutem priuatam seruari non posse. Et sicut incongruum foret patrifamilias opem auxiliumque denegare, ita quoque legi naturali repugnaret imperantem in fine ciuitatis procurando impedire.

§. XXVI.

Quum vero imperium eminens limitibus necessitatis aut maioris cuiusdam vtilitatis reipublicae circumscripserimus, patet, imperantem boni viri officio fungi oportere, neque ius illud semper, ac pro lubitu, sed tum demum in actum deducere posse, quum eius exercitium vnicum seruandae ciuitatis, vel obtinendae maioris cuiusdam vtilitatis euadit remedium. Et solerter ei circumspiciendum est, an reuera finis ciuitatis, cui vnice adcommodari debet imperium eminens, per illud promoueatur.

§. XXVII.

Hisce praemissis progredimur ad effectus imperii eminentis. Generalis eius effectus est, ciues etiam inuitos ad defendendum ab hostium vi, aut conseruandum tranquillum reipublicae statum a potestate ciuili cogi posse, adeo, vt cum vitae suae etiam dispendio patriae laborant.

ranti quantocyus succurrere teneantur. In qualibet enim ciuili societate quisque ciuium vita, et sanguine est obstrictus suae reipublicae, cuius bonum promouere vnitis cum reliquis viribus omnibus modis tenetur §. 6. et 9. Cui obligationi si non satisfaciat sponte, omnino ad eam explendam iure compelli potest.

§. XXVIII.

Et sicut ex vno fonte plures riuuli promanare possunt, ita quoque ex generali hoc effectu plures deducuntur conclusiones. Quum enim subditi quouis modo teneantur patriae salutem praestare §. 27. inde necessario consequitur ius imperantis, eosdem licet reluctantes, spontaneis deficientibus ad miliciam cogendi, vulneratos, et captiuos in praelio deferendi, denique innocentes etiam hosti vel simpliciter, vel tanquam obsides extradendi. Inter media enim procurandae securitatis, ac felicitatis externae haec iura omnino recensenda sunt.

§. XXIX.

Quia vero salus publica non tantum belli tempestate exorta, sed pacis etiam tempore, vel propter nimiam vicinorum potentiam, regnandique inordinatam libidinem, vel ipsorum ciuium interdum exitio-

exitiosas molitiones, atque insidias periclitari potest, non solum nutante iam reipublicae statu, atque fortuna, ciues ad eiusdem defensionem cogi possunt, sed nullius iniustitiae argui potest summa potestas, si etiam in tranquillo reipublicae statu certam quandam ciuium partem armis interim assuefactam, ac exercitam, promptam semper resistendis hostium insultibus tenuerit. Solent enim prudentissimi quique ciuitatum Rectores in bello de pace, pacis vero tempore de bello maxime cogitare.

§. XXX.

Quod si itaque imperanti ius est ciues cogendi ad militiam, qua vel imminetia belli mala declinentur, vel tuta, et tranquilla rerum omnium facies conseruetur §. 29. aut patriae bello lacescitae restituatur, omnes autem ciues ad hunc finem conspirare tenentur §. 27. liquet, omnes etiam, quoscumque imperans ad patriae defensionem necessarios, atque idoneos esse iudicauerit, ad arma adripienda compelli, et contra hostes ad propulsandam quamuis iniuriam educi posse. Neque illi excipiuntur, qui alias priuilegio immunitatis sese tueri possunt, quales sunt ministri ecclesiae, quos imperans toties militiam amplecti, et ciuitatem

etiam sanguine suo defendere iuste iubet, quoties extremum eiusdem dissoluendae periculum adparet.

§. XXXI.

Sunt enim et illi membra reipublicae, cui ecclesia ab eodem auctore profecta nullatenus officere potest. Esse enim partem, siue membrum cuiusdam civilis societatis, et simul ministerio diuino ad dictum contradictionem quam minime inuoluit. Illud sane optime consistere potest cum obligatione, rectori ciuitatis praestandi obedientiam ipsa lege diuina naturali, et positua praeceptam §. 8. Et enim totum hoc ministerium sacrum continetur cultu Dei, quem non verbis solum, et actionibus immediate illuc tendentibus, sed quam maxime etiam patriae ab interitu liberatione promoueri ipsa Dei voluntas, quae ciuitatem iniri iussit, abunde nos edocere potest.

§. XXXII.

Porro quum Clerici iisdem prorsus ac reliqui ciues in republica fruuntur beneficiis, praesidium, ac defensionem vitae, rerumque suarum ab eadem sortiantur ciuitate, quid conuenientius esse potest iuri naturali, quam illos quoque patriae defensionem suscipere, et quam iniustum

ex

ex aduerso foret, sibi ab hac cum totius ciuitatis pernicie vel minimam exemptionem adrogare? Ab omni itaque iniustitia abhorret, eandem in illos ac reliquos ciues potestatem, vbi necessitas postulauerit, aliudque conseruandae reipublicae remedium haud superfit, exercere.

§. XXXIII.

Nec obstat ordinis sanctitas, et spiritalis ecclesiae subiectio, siquidem in primis duplex in iis finis, vti in omnibus hominibus, spectandus est, alius nempe ecclesiae, seu *internus*, qui in aeterna hominis beatitudine collocatur, et ab ecclesia dirigitur, alius ciuitatis, siue *externus*, quippe in externa hominum felicitate consistens, & imperio ciuili subiacens; neutrum vero per alium impediri, imo hunc per illum quam maxime adiuuari res est longe manifestissima. Dein cultus Dei, cui speciatim illustrando dicati sunt Clerici, praecipue in imitatione diuinarum perfectionum consistit, is autem, qui homines seruat, misericordiam Dei insigniter imitatur, igitur nil prohibet, quominus Clerici, vt existente casu necessitatis ad patriae defensionem concurrant, excitentur.

§. XXXIV.

§. XXXIV.

Sed de hoc fatis. Altioris indaginis quaestio est, an ciuis vnus, vel plures vi eminentis imperii ad euitandum imminens ciuitatis excidium deferi queant? et nulli dubitamus, quaestionem hanc adfirmare, quod ius hoc ex idea, ac fine ciuitatis fluat, quam ingrediendo singuli promiserunt, se bonum priuatum bono publico posthabitueros. Quidni enim hoc ipsum promiserint facere in tali reipublicae statu, quo alioquin defendi amplius, ac vindicari non possunt, sed denegata sui desertione cum integra ciuitate aequiperituri fuissent? Recta ratio praeterea suadet, e duobus malis minus esse eligendum, per vnus autem licet innocentis, aut plurium etiam desertionem ciuitatem totam atroci hostis crudelitati eripere, non minorem modo inuoluit malitiam, sed summam etiam prudentiam manifestat.

§. XXXV.

An vero etiam eandem ob causam tradi in manus hostium possit ciuis innocens vi eminentis imperii, quaeri solet? Nos et hanc potestatem imperanti omnialio ciuitatis seruandae remedio deficiente ex iisdem prorsus rationibus adtribuere

buere haud veremur. Quis enim eam ipsi negare aufit, quum saepius tot innocentium myriadam internecone miserimum reipublicae interitum auertere necesse sit? Agit quidem ille singulorum etiam ciuium curam, eo tamen modo, vt potior semper totius reipublicae habeatur ratio.

§. XXXVI.

Maiores difficultas oritur, an imperans ciuem vi eminentis imperii vita etiam priuare possit, si hostis id postulauerit? Sunt, qui et hoc ius imperanti vindicare volunt: quamuis enim non exiguam iniusti speciem in occisione infontis ciuis inesse facile largiantur, posita tamen extrema reipublicae necessitate etiam vltima quaeuis remedia adhibenda esse arbitrantur. *Saepe enim accidere*, dicunt cum Cicerone (*), *vt quod plerumque turpe haberi solet, pro ratione temporis inueniatur non esse turpe.* Sed quum homini ius in vitam, ac membra nusquam concessum esse constet, neque ciuis ipse illud in imperantem pro casu necessitatis transferre potuit, neque imperans aliunde nisi ob iniustam ciuitatis adgressionem, aut securitatis turbationem a ciue adtentatam ius vitae ac necis accepit.

(*) De offic. 3.

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Mirum forsan quibusdam videbitur, nos absque omni haesitatione imperantius occidendi ciuis ad seruandam rempublicam negare, dum tamen extraditionem ciuis in manus hostium licite fieri posse statuimus. Eandem enim traditionis, ac mortis inferendae rationem esse dicunt, quod idem sit ciuem manifesto mortis periculo exponere, ac ipsam ei necem inferre. Verum falluntur, quotquot ita ratiocinantur, latissimamque mortem inter, ac traditionem disparitatem haud satis agnoscunt: dum enim extraditur ciuis, iubetur solum se exponere periculo, vago tamen adhuc, atque incerto (quis enim scit, an hostis vitae eius non sit parciturus, vel an non ciuis ipse alio quodam felici fato discrimini sit euasurus?) periculo autem se exponere ad euitandum maius malum omnino licet: at vero occisio ciuis innocentis malum est certissimum, quod committere imperanti nec in collisione licet, eo quod facultatem hanc neque ex ipsius ciuis concessione, vtpote qui eam concedere non potuit §. 36. neque aliunde habere intelligatur.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.

Iam vt de iure imperantis obfides dandi pauca quaedam differamus, ordo exigit. Sunt autem obfides *personae confensu vnus imperantis in alterum translatae, vt apud eum obfideant rerum praestandarum quasi pignus* (*). Imperans & hoc modo inuitos etiam ciues vi eminentis imperii hosti extradere potest. Si enim ciuem simpliciter, et ad lubitum hostis eidem tradere potest §. 35. quanto magis id ipsum sub conditione licere debeat, dubium nullum superesse potest? Et quum ius oriatur ex obligatione, ciues autem teneri pro republica fideiubere, siquidem alia ratione pax et tranquillitas publica patriae reddi nequeat, omni dubitatione caret §. 27., ius quoque imperanti nascitur in tali casu ciuem vnum, vel plures petenti hosti in securitatem tradendi.

(*) Cl. de Martini Posit. de Jur. ciuit. §. 680.

§. XXXIX.

Illud tamen inprimis nobis hic dispiendum erit, ad quid imperans obfides datos obligare valeat? Certe, quum in securitatem rerum praestandarum dentur obfides §. 38. imperans eos obligare potest, ac debet, vt in honesta accipientis custodia tamdiu se contineant, donec eadem

dem satisfactum fuerit. Si enim obsidi fugere liceret, inanis foret omnis cautio per dationem eius praestita, neque vllus malorum, ac belli exitus sperandus. Et quoniam ciues singuli naturalem suam libertatem communi subiecerunt imperio §. 2., huic quoque voluntati imperantis, ne aufugiant, obtemperare omnino obligantur.

§. XL.

GROTIUS (*) in ea fuit opinione, non eum animum fuisse imperantis obsidem dantis, eundem obligandi, ne vnquam aufugeret, sed hosti solum dandi facultatem, qualis vellet custodiae, quod si itaque huic euadendi occasionem nancisci possit obses, ea ipsi vti licere, nisi ab initio, vel postea, quo laxius haberetur, fidem dederit, se non abiturum, vt adeo nunquam ex voluntate imperantis, sed tantum ex pacto ad custodiam seruandam obligari videatur. Verum qualis fuerit animus imperantis obsidem dantis, ex fine, ob quem datus est, colligi debet, qui in reddenda securitate, fidem datam seruatum iri, confistit §. 38. imperans igitur obsidi aufugiendi facultatem nunquam concedere voluisse praesumendus est.

(*) De I. B. et P. L. 3. c. 20. §. 54.

§. XLI.

§. XLI.

Perfuasum erat veteribus, imperantem quoque, qui obsidem dedit, hosti ius dare posse, adparente sua perfidia obsidem licet innoxium morte, ac supplicio puniendi, quum olim vulgo quisque crederetur in vitam suam id iuris habere, quod in res alias, atque ius hoc consensu aut tacito aut expresso a singulis peruenisse ad ciuitatem. Ast postquam dissipatis ignorantiae tenebris serenior illuxit orbi literato dies, et verior sapientia nos docuit, Deum sibi dominium in vitam hominum reseruasse, neque iis permisisse, vt eam pro arbitrio abiicerent, patet, nec ex proprio ciuium consensu imperanti competere ius eorundem vitam aliis obligandi. Sed nec ex idea maiestatis fluit ius vitae, ac necis in ciuem innocentem §. 36. igitur nec ab imperante ob perfidiam suam ius illud hosti in obfides, quorum nulla accessit culpa, committi potest. Agnouerat huius decisionis veritatem Scipio (*), dum aiebat, *se non in obfides innoxios, sed in ipsos, qui defecissent, saeuiturum, nec ab inermi, sed ab armato hoste poenas expetiturum.*

(*) Vid. Liuius L. 28. c. 34.

C

§. XLII.

§. XLII.

Ne tamen perfidia imperantis, qui obsidem dedit, securitatem alterius per obsidis dationem adquisitam penitus reddat inutilem, ac elusoriam, nouamque det bello causam, atque rempublicam maioribus adhuc exponat malis, imperans obligare obsidem potest, ac debet, vt fractae fidei poenam libertate sua luat; quilibet enim cuius ingrediendo ciuitatem libertati suae naturali renunciauit §. 2. quod vtique ei facere licuit, eamque in imperantem ita transtulit, vt quandocunque reipublicae necessitas ad declinanda grauiora mala iacturam eius efflagitauerit, hanc ei facere liceret. Hinc est, quod obses, vbi imperans fidem datam sefellerit, in captiuitatem, ac seruitutem sine iniuria redigatur.

§. XLIII.

Quum autem omnes ciues finem ciuitatis aequaliter procurare teneantur, neque vllus eorum plus altero iniuriae ob eum ferre obligetur, sequitur, vt si vnus eorum hosti vel simpliciter, vel tanquam obses tradatur, ab eoque molestias, vel ipsam plane mortem subire debeat, hae ipsi, aut proximis eius ab imperante suo compensandae sint. Iniquum enim foret penes eum

eum solum ingentia esse incommoda, neque vilam ei pro illis praestari satisfactionem, alios vero omnes cum illius detrimento bonis ciuitatis gaudere. Igitur imperanti ius est, hos ad reparandas pro parte vni, alteriue ab hoste illatas iniurias compellendi. Sin autem ex pluribus vnus ab hoste petatur ciuis, et intuitu reipublicae omnino indifferens sit, hunc vel illum hosti petenti extradere, ne quisquam sibi prae aliis iniuriam per sui traditionem illatam esse conqueri possit, res haec omnis forte dirimenda videtur.

CAPVT II.

DE IVRE IMPERANTIS IN BONA CIVITATIS.

§. XLIV.

Hactenus de imperio. Iam de iure, quod imperanti civili competit circa res, et bona ciuitatis, videamus. Et quidem bona ciuitatis sunt omnia illa, quae in ciuitatis existunt territorio, et pro diuerso ea possidendi modo etiam variis insigniuntur nominibus. Scilicet alia ad vniuersos ciues spectant, & publica, alia a singulis possidentur, et priuata vocantur. Illorum iterum duae sunt species, vel enim quoad

C 2

pro-

proprietatem tantum sunt omnium, vsui vero singulorum patent, *bona publica in specie*, vel etiam vsus eorum tantum vniuersis competit, *patrimonium ciuitatis* nuncupantur (*) Ad priorem speciem fluuii, pontes, ac viae publicae, ad posteriorem aedes, fundi, omnia denique bona cameralia referuntur.

(*) Cl. de Martini Posit. de Iur. ciuit. §. 165.

§. XLV.

In haec omnia bona tam publica quam priuata ius supremum adferimus imperanti ciuili; quale vero sit istud ius, nobis hic inquirendum est? Ac imprimis in contemplatione bonorum publicorum duplicem huius iuris differentiam deprehendimus: sunt enim eorum aliqua, quae conseruandae vitae dignitatisque imperantis, et aulae eius inferuiunt, quaeque si in rebus mobilibus consistant, *bona fisci*, sin vero in rebus immobilibus, ceu praediis, *bona domanialia* adpellantur: his imperans vtendi fruendi habet potestatem. Alia deinde bona publica defensionis ac administrationi reipublicae sunt destinata, *bona aerarii*; haec solum administrandi, et ad bonum commune ciuitatis dispensandi ius habere intelligitur.

§. XLVI.

§. XLVI.

Quamuis autem diuersum fit ius, quod imperanti in bona publica competit, id tamen his omnibus commune est, vt imperans solus ea possidere, ex facultate possessionis quoscunque extraneos ab iis excludere, et cunctis omni actu circa eadem interdicerere queat. Inter bona publica quoque numeranda sunt bona in territorio ciuitatis contenta, nec tamen a singulis adprehensa, *bona iacentia*, *adespota*, vt adeo imperans praecipuum ius haec occupandi habere censeatur. Quum enim integra ciuitas non certa tantum bona, sed integram terrarum, et aquarum tractus possessionem, et proprietatem generalem acquirere possit, (*) patet, imperantem quoque, qui eam repraesentat, et in quem omnia ciuitatis iura translata sunt, idem omnino ius habere.

(*) Grot. de I. B. & P. L. 2. c. 2. §. 4.

§. XLVII.

Quaecunque autem sint ciuitatis bona, imperanti ius competit, ea in publicos vsus conuertendi, et sumtus necessarios ex iis colligendi, siquidem salutem publicam promouere tenetur §. 6., ab obligatione autem ad finem ad ius remedii cum eo necessario connexi argumentum ducere licet. Neque

C 3

enim

enim salus ciuitatis interna sine variis sub-
 fidiis obtineri, aut conseruari, neque ex-
 terna contra hostium vim ac iniurias suffi-
 cienter praestari potest, quod eleganter
 probat Tacitus (*), dum ait: *neque quies gen-
 tium sine armis, neque arma sine stipendiis,
 neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Sci-
 licet hi sunt nerui illi rerum tam pacis,
 quam belli tempore gerendarum, quibus
 destitui regna, et ciuitates sine certissimo
 status, et salutis suae periculo nunquam
 possunt.

(*) Hist. IV. cap. 74.

§. XLVIII.

Quamdiu bona publica fini ciuitatis
 adsequendo sufficiunt, nulla est iusta
 causa, ob quam imperanti ius in bona
 priuatorum vindicemus. Sola itaque in-
 sufficientia honorum publicorum ad sco-
 pum ciuilem obtinendum est ratio iustifica-
 iuris, quod imperanti in bona priuatorum
 competit, vi cuius subditos ad partem bo-
 norum suorum ad vsus publicos suppedi-
 tandam adstringere potest. Quum enim
 imperans teneatur finem ciuitatis procura-
 re, hic autem absque hoc iure aliquando
 obtineri non possit, consequens est, id ip-
 sum imperanti esse tribuendum, sine quo
 obligationi, ac officio suo nulla ratione sa-
 tisfacere potest §. 47.

§. XLIX.

§. XLIX.

Ius hoc imperantis in bona priuatorum non ipsam eorum substantiam attingit, sed in quaedam solum eorum consecraria sese exerit, quae imperans hoc vel illo modo in usus publicos conuertenda esse definit, et a cuius diuersa definitione varia quoque huic iuri ab eo exercito nomina tribuuntur. Habet autem imperans diuersa fundamenta, ex quibus ius in consecraria bonorum priuatorum exercere queat, et ciues adigere, vt pro modo facultatum suarum ad ferenda onera publica concurrant.

§. L.

Scilicet imperans rationem praestationis partis bonorum, quam a subditis exigit, vel desumit ex obligatione procurandi securitatem, et inde pendente iure omnia media ad hanc necessaria impendendi, inter quae praestationes huiusmodi haud vltimum merentur locum. Quum igitur priuati in secura, ac quieta rerum, aut praediorum suorum possessione conseruentur ab imperante, nulli omnino legi repugnat exactio partis bonorum, quam imperans pro emolumento hoc a subditis exposcit. Exactio haec, quando fit pro rebus immobilibus, et quae usu consumi

non possunt, *tributum et seura*, quando vero soluitur pro rebus mobilibus, ac fungibilibus, *accisa et licent* adpellatur.

§. LI.

Vel ratio praestationis in eo fita est, quod utens rebus suis priuatis simul etiam utatur bonis publicis, pro quorum vsu omnino aequum est aliquid praestari. Quum enim imperanti cura horum bonorum incumbat, ut ad vsu civium sint idonea, ipsa sane ratio eidem omnia ad curam hanc rite gerendam media tribuit, omnibusque iis, qui de ea participant, obligationem imponit, eam per partem bonorum suorum subleuandi. Ius imperantis hoc titulo partem bonorum a subditis exigendi *vectigal* dicitur.

§. LII.

Variae autem sunt pro diuersitate bonorum publicorum, quibus uti solent ciues, *vectigalis* species. Utuntur quippe ciues inprimis viis publicis, pontibus, fluuiis, foro etc. quum vero ad priora omnia facta testata conseruanda et securitatem in iis viatoribus praestandam imperans ingentes tenetur sumtus facere, iustitiae maxime congruit, ut hi ab iis, quorum causa facti sunt, et qui emolumentum inde percipiunt, eidem refundantur.

Pari

Pari ratione iustus est census, quem imperans a mercatoribus pro facultate vendendi in foro publico res suas exigit, tenetur enim et hic sumtus facere ad tranquillitatem fori conseruandam, litesque in eo exortas breui definiendas:

§. LIII.

An etiam pro vsu maris vestigal liceat petere, quaeri solet? Et adfirmantium fundamentum est hoc, quod et tunc priuatus re sua vtens simul bono quodam publico vtatur, et quod varii insuper sumtus tam ad constituenda nauibus tuto excipiendis loca, quam ad securitatem nauigantibus praestandam ferendi sint. Contra negant alii huic inhaerentes rationi, quod mare res fit inexhausti vsus, atque impatiens omnis adprehensionis, et custodiae in bonis ciuitatis existere nullo modo dici possit, itaque cuilibet hominum pleno iure ad vsum patere debeat.

§. LIV.

Nos quaestionem hanc distinctione inter totum mare, et partem eius dirimendam esse censemus. Scilicet dum de toto mari sermo est, lubenter fatemur, illud nunquam primaeuae communioni subtrahere licere, atque tunc omnino negantium parti adsentimur. Contra partes maris,

quales sunt portus, litora, freta minora immunitatem a dominio haud ita tuentur. Sunt enim haec omnia inclusa ciuitatis territorio, atque adeo simul cum eo occupata §. 46. dein etiam vicinis classibus, et tormentorum explosione possideri, ac sufficienter defendi possunt.

§. LV.

Accedit, quod partes maris, quae territorium ciuitatis adluunt, omnium vñibus haudquaquam sufficiant, id vero, quod aliquando deficere potest, recte occupatur, quod alienum a recta ratione, et regulis politices esset, ea, quae nobis vñsum, ac vtilitatem praestare possunt, aliis sponte relinquere, qui haec ipsa aliquando in nostram perniciem conuertere possunt. Partes enim maris siue piscibus capiendis, siue sali faciendo, aliisque plurimis commodis acquirendis quam maxime inseruiunt, non tamen omnium perfectioni sufficiunt, quare dominium indeque pendentia iura nullatenus respuunt.

§. LVI.

Neque dicas, stante etiam hac probatione dominii, quod imperanti in partes maris ciuitati proximas competit, nulum tamen ius petendi ex illis vectigal erui posse: vñsum enim partis alicuius marinae

rinae, qui in sola navigatione consistit, esse innoxiae utilitatis, nec nauigantes sibi ab imperante, cuius est pars maris, securitatem praestari postulare, igitur nec ad vllum onus ferendum cogi posse. Verum enirauero quod innoxiam huius navigationis utilitatem concernit, putandum tamen est, eam fieri in loco, cuius custodia requirit sumtus, quos a nauigantibus compensari omnino aequissimum videtur. Dein quamuis vni alteriue nauigantium non videatur necessaria securitatis praestatio, imperans tamen suis subditis eam praestare tenetur, quae ab ipsis praeteruehenticibus sub praetextu navigationis innoxiae facillime turbari posset.

§. LVII.

Hinc patet, imperantem non minus ex partibus maris, quam aliis bonis publicis emolumentum percipiendi ius habere. Et quum alterum in iure suo turbare siue laedere ipsius iuris naturalis sit inhibitio, quod ab omni mutatione abhorret, nemini profecto solutionem vectigalis, aut tributi recusare licebit, neque obligatio illa soluendi cum iure imperantis necessario connexa vlllo modo euerti poterit.

§. LVIII.

§. LVIII.

Quoniam ius imperantis in bona priuatorum ex necessitate finem ciuitatis obtinendi deduximus §. 48., sequitur, vt tantum liceat imperanti exigere a priuatis, quantum finis hic postulat, quod si plus exigat, iam limites suae potestatis quidem egreditur, neque tamen subditis propterea ei resistere licet, siquidem illi non possunt iudicare, quid ad finem ciuitatis sit necessarium? sed id totum iudicium imperanti ab initio conditae ciuitatis reliquerunt §. 2. Inde quoque fluit, cessante causa praestationum, hoc est, necessitate, ipsas quoque praestationes abolendas esse.

§. LIX.

Et quia ciues singuli pro modo facultatum suarum onera publica ferre tenentur §. 49. multarum rerum possessores plus conferre oportet, quam eos, quorum patrimonium sat angustum est, quod et illi his maius emolumentum ex fine ciuitatis sentiant. Denique ex ipso hoc fine adparet, rebus ad vitam tolerandam necessariis, velut pani, carni, lignis, et quae sunt id genus alia, leue admodum onus esse imponendum, contra iis, quae ad delicias, luxum, et commoditatem vniuersae spectant, omnino maximum. Iniquum enim

enim foret, ciues illos multum grauare, qui se medijs ad finem ciuitatis obtinendum necessarijs instruunt, iustum vero est res illas grauiori onere adficere, quae reipublicae inutiles, imo saepe perniciosae sunt, quum comparatio illarum vel in nimiam fortunarum, quas ciues possident, prodigalitem degeneret, vel plane pecuniae ad eas comparandas destinatae non sine magno reipublicae detrimento e regione exportentur.

§. LX.

De rebus et bonis ecclesiasticis, vtrum iis tributa et vectigalia imponi possint, oritur dubitatio? quanquam et in his idem ius summae potestati civili competere certum sit. Quemadmodum enim Clerici, quatenus ciues sunt, imperio civili subiacent, ita quoque bona temporalia ab illis possessa eidem obnoxia esse debent. Nec vllam hisce bonis immunitatem concedere fas est, quin reliquis ciuibus praeiudicium inferatur, quod iis hoc in casu alia ratione compensandum foret. Egregium huius iuris imponendi tributa et vectigalia etiam bonis ecclesiasticis testimonium dedit ipse Christus Dominus (*), dum et pro se censum soluere Petrum iussit.

(*) Matth. c. 17. v. 24. seqq.

§. LXI.

§. LXI.

Lectu sane dignissima in hanc rem sunt verba S. Ambrosii, quae ideo hic adscribo. Ita enim ille: (*) *Si enim censum filius Dei soluit, quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum? et ille censum soluit, qui nil possidebat, tu autem, qui seculi sequeris lucrum, cur seculi obsequium non recognoscas? Cur te supra seculum quadam animi adrogantia effers, quum seculo sis misera cupiditate subiectus? si tu vis Caesari non esse obnoxius, noli habere, quae mundi sunt, sed si habes diuitias, obnoxius es Caesari. Si vis regi nil debere terreno, relinque omnia, et sequere Christum.* Cui verba haec lucem maximam non adfundunt, eum profus indocilem esse oportet.

(*) In Comment. ad Cap. 5. Luc. L. 4. c. penult.

§. LXII.

Veritatem istam iure naturali, et diuino positiuo luculentam immunitatis ecclesiasticae patroni variis modis eludere conantur. Opponunt primo exempla Pharaonis (*), et Artaxerxis (**), quos solo rationis lumine obligationem sacerdotibus indulgendi immunitatem agnouisse aiunt, eandem igitur obligationem multo magis in Principes Christianos cadere. Verum ambo haec exempla nullo modo euincunt praetensam immunitatem

a tributis, et vectigalibus, sed primum sacerdotes a peculiari quodam onere reliquis aegyptiis imposito eximit, alterum vero non naturalem quandam obligationem sacerdotes eximendi a tributis soluendis inducit, sed singularem solum erga illos clementiam manifestat.

(*) Genes. 47. 22.

(**) I. Esdrae 7. 24.

§. LXIII.

Secundo in partes suas vocare volunt sacras literas nouae legis (*), quod ibi Christus liberos pronunciauerit filios, & scandali tantum euitandi causa ab iisdem tributa esse soluenda dixerit. Sed tantum abest, vt hic textus probet immunitatem praetentiam, vt potius nostram sententiam perspicue confirmet. Certe enim scandalum ob actionem aut omissionem in se iustam, nullaue profus lege praecipit, aut vetitam causari non potest: si itaque Clerici nullo modo ad tributa soluenda tenerentur, Christus ne quidem mentionem scandali iniicere potuisset. Sed nec soli Clerici, verum omnes christiani sunt liberi Dei adoptiui renati per gratiam in baptismo; quam parum igitur omnes, ita nec Clerici soli a tributis soluendis immunes cenferi debent. Demum
im-

immunitas haec praetensa Clericorum manifeste aduersatur Apostolo docenti (**), ab omnibus tributum, aut vectigal reddendum esse Caesari.

(*) Matth. c. 17. v. 24. & seqq.

(**) Ad Rom. 13. v. 1. seqq.

§. LXIV.

Quod autem dicunt, consensum factum, et licentiam romani Pontificis esse necessariam ad rite exigenda tributa a Clericis, eorumque bonis, absurditate suam satis refutatur. Ne tamen responsum dare subterfugere videamur, persuasum nobis est, consensum hunc supponere generalem Pontificis in bona Clericorum potestatem, quam tamen ipsi datam fuisse nusquam adparet. Ipse enim Christus Dominus, cuius in his terris vicarii sunt romani Pontifices, *regnum suum non esse de hoc mundo* adseruit (*), atque populo etiam, ne rex crearetur, sese subtraxerat (**).

(*) Ioann. 18. v. 36.

(**) Ioann. 6. v. 15.

LXV.

Stabilito sic in vniuersum iure imperantis ab omnibus subditis, cuiuscunque sunt status, aut conditionis, et ex quibusuis

minii eminentis non in simplici tantum obligatione imperantis finem ciuitatis procurandi, sed simul in extrema reipublicae necessitate, aut maiori quadam utilitate collocatur.

(*) Hobbes. de ciu. 6. 15. et 13. 11.

§. LXVII.

Explicationem iuris, quod imperanti competit in bona priuatorum in statu reipublicae ordinario, excipit alterum ius, quod ex statu reipublicae extraordinario oritur, hoc est, necessitate, aut maiori quadam utilitate, et *dominium eminentis* adpellauimus §. 22. Est autem hoc *ius siue facultas summae potestati civili competens disponendi de substantia bonorum priuatorum, quoties haec dispositio necessaria est ad bonum totius ciuitatis obtinendum, aut seruandum.* Deriuatur autem hoc ius ex natura, ac indole societatis civilis, et necessitate medijs ad finem ciuitatis obtinendum: quum enim imperans teneatur salutem publicam procurare, atque ad hunc scopum omnia media necessaria eidem competant §. 1. facile cuius parebit, eidem et ius perfectum in substantiam bonorum priuatorum communis boni causa, quod secus obtineri nequit, esse adtribuendum.

§. LXVIII.

§. LXVIII.

Dominio huic imperantis eminenti respondet obligatio parentium commodum suum priuatum publico postponendi, siquidem hanc subordinationem exposcit finis ciuitatis, quem obtinere coniunctis viribus singuli in ingressu ciuitatis promiserunt. Enimuero si unum augmentum ex communiione ciuitatis redundans sibi adplicare velit socius, ad damnum autem nullum eiusdem causa ferendum sese obligare, societati ciuili ineptus foret, quae ideo potissimum contrahitur, ut publica causa floreat, qua cadente res unius alteriusue priuata incolumis feruari non potest. Verissime hac de re scribit Valerius Maximus (*): *euerſa domo intentatus reipublicae status manere potest, urbis vero ruina penates omnium ſecum trahat neceſſe eſt.*

(*) L. 5. c. 6.

§. LXIX.

Principia, ex quibus dominium eminentis a summa potestate ciuili exercendum intelligi possit, sunt extrema reipublicae necessitas, aut maior quaedam utilitas §. 67. in hoc igitur solo statu, non etiam extra illum pro arbitrio imperantis res ciuium destruendi, aut iisdem adi-

mendi ratio sufficiens reperitur. Profecto plenitudo potestatis in imperante eo non extenditur, ut etiam absque necessitate, aut utilitate publica aliquem dominio rei suae priuare possit, siquidem ubi dominium, aut aliud ius alicui legitimo modo partum est, id, ne ei auferatur, iuris est naturalis, quod etiam imperantem adstringit, qui insuper non publicum tantum, sed priuatum quoque cuiusuis bonum, si id fieri possit sine discrimine totius reipublicae, ex natura, et sine ciuitatis quaerere, non autem interuertere obligatur.

§. LXX.

Vbi autem vsus communis, aut publica necessitas postulat potestatem mancipandi priuatorum fortunas, tum ea iuste, atque prudenter ab imperante exerceri potest. Necessitatis enim tanta vis est, tantaque efficacia, ut tribuere possit, quod ipsum ius antea non tribuere videbatur. Sane priuatis quoque hominibus urgentissimum hoc telum ius confert rebus alienis utendi, si aliud nullum se conseruandi, aut defendendi remedium superfit, quanto magis summae potestati ciuili in eum casum demissae, unde nisi res, vel bona ciuium auferat, exitum videat nullum, manus in ea iniectionem eodem

eodem iure necessitatis licitam esse debere
nemo non videt?

§. LXXI.

Quum igitur ex causa tantum necessi-
tatis, aut utilitatis iure eripiendi res, et
bona civium gaudeat maiestas, cauendum
est, ne plus auferat civibus, quam omni-
no necessarium est, vel vtile in rempubli-
cam: secus enim exceptio in collisione
fieret maior, quam est necessaria. Prae-
terea actus, quo imperans subditis ius
quaesitum aufert sine iusta causa, quam
longissime abest a paterna imperantis in
subditos voluntate, ac regnandi legibus
manifeste repugnat, quae docent, impe-
rantem nunquam ex priuatis thesauris,
sed ex diuitiis subditorum esse aestiman-
dum.

§. LXXII.

Effectus domini eminentis diuersi
sunt, prout diuersa potest existere rei-
publicae necessitas, aut utilitas. Si enim
viae publicae, sine quibus nec commea-
re, nec commercia frequentare licet, vel
fluminis impetu, vel ruina fuerint destru-
ctae, ex vicinis hae restituuntur fun-
dis (*). Tantum scilicet fundo vicino
detrahitur, quantum ad viam reparan-
dam exigitur. Sin munimenta extrui,

D 3

aut

aut castra poni necesse fit, hortos, prata-
que ciuium in ea mutare fas est. Non
minus, si alias periret fame exercitus,
subditis abundantiam frumentorum ha-
bentibus illa eripere licet. Aequae etiam,
si respublica imparata esset ad arcendos
hostes, vt potior pars territorii conseruetur,
reliqua deuastari potest, ne in ma-
nus hostium cadat.

(*) L. 14. §. 1. D. quemadm. seruit. amitt.

§. LXXIII.

Aliud autem, et multo grauius do-
minii eminentis confectarium est, vt im-
perans partem populi etiam inuitam in
summa necessitate deferere, vel per pa-
tionem pacis hosti relinquere possit.
Quum enim in hoc casu defensio illius
fiat impossibilis, imperans ad eam non
amplius obligatur. Comprobata est haec
potestas moribus, & ab omnis fere aevi
ciuitatum rectoribus exercita, qui obli-
gationi rectoriae conueniens esse duxerunt,
minorem quandam ciuium iacturam fa-
cere, quae sine ineluctabili totius ciuita-
tis exitio auerti non possit. Nemo vero
obiiciat, ciues in commercio non esse,
igitur nec ulla ratione seruorum, ac
mancipiorum more in alios transferri
posse: non enim ipsae transferuntur per-
sonae, sed ius perpetuum eas regendi,
sicut

sicut quando filio patroni assignatur libertus, non hominis liberi fit translatio, sed ius, quod in libertum competit, solum transcribitur.

§. LXXIV.

Utilitas publica, quam alteram exercendi domini eminentis causam esse diximus §. 69. tum maxime obtinet, quando nullo impendente incommodo declinando sola augmenti publici spes adparet, ob quam subditus possessione rei suae itidem iuste deiicitur. Ex hac causa utilitatis publicae licet per fundos priuatorum canales fodere ad usum nauium, eorum domos ad extendenda muniendaque urbium, oppidorumue moenia occupare, ac diruere, agros vindicare, & quidquid utilitati obstat, amouere. Munimenta utique non in extrema solum necessitate, sed et media pace extruenda esse salus publica exigit, quia munimenta tumultuaria, quae hoste adpropinquante fiunt, ei repellendo plerumque non solent sufficere.

§. LXXV.

Quia, ut dominium eminens exerceri possit, necessitatem, vel utilitatem publicam desideramus, reliquas causas sine exceptione omnes excludimus. Non igitur

tur imperanti, sicut ex vtraque hac causa, ita et ex causa voluptatis propriae, aut etiam amoenitatis publicae, vel ornatus publici res subditorum inuadere licet: non enim hic agitur de salute totius reipublicae, ob quam imperanti unice dominium eminens in res, et bona ciuium competere constat §. 67. Praeclarum huius rei exemplum dedit Senatus romanus, dum in causa M. Licinii Crassi conquirentis, per fundum suum deriuari aquaeductum, quem moliebantur Praetores, illico eum fieri prohibuerat, quod non aliam, quam voluptatis, et ornatus causam habere diceretur, et ob hanc ciuibus res suas auferri, aut corrumpi omnino iniustum ei videretur.

§. LXXVI.

Vt ut vero haec dominii eminentis consecratoria in rebus secularibus ab omnibus admittantur, de bonis tamen ecclesiasticis non eadem omnium mens est, atque sententia. Etenim quidam illorum ab eminenti quoque imperantis dominio exemptionem adstruere conantur. Verum nihil obstat, quo minus et in his dominium eminens vim suam exerere queat. Quo autem hoc clarius elucescat, triplex bonorum, quae vulgo ecclesiastica dicuntur, aduertenda est differentia. Sunt
nempe

nempe vel bona immediate cultui diuino dicata, quaeque *honorum sacrorum* nomine veniunt, vel sunt bona, quae mediate tantum ad cultum diuinum tendunt, quatenus ministris ecclesiae congrua alimenta praebent, quae *proprie bona ecclesiastica* vocantur, vel denique sunt bona *Clericorum propria*, ac mere temporalia, ab iisdem seculi quoque sectantibus adquisita.

§. LXXVII.

Enimvero bona haec in uniuersum sunt pars quaedam reipublicae, in qua nihil potest esse comprehensum, quod non simul eiusdem dominio subiaceat §. 46., dein commodo protectionis publicae aequum cum aliis rebus, ac bonis fruuntur, nihil ergo magis iustum, aut aequum excogitari potest, quam ut onera, et incommoda aequalia ferant. Quod autem speciatim bona sacra adtinet, qualia sunt calices, aliaque vasa, et ornamenta sacra, ea exigente reipublicae necessitate in usus profanos impendi posse nullum dubium superesse potest, si perpendamus, ea nunquam ita ecclesiae initiari potuisse, ut supremum reipublicae ius in illa violaretur.

D 5 §. LXXVIII.

§. LXXVIII.

Constituunt enim et haec veluti facrum quoddam reipublicae aerarium, unde necessitatibus publicis subueniri interdum liceat. Siue igitur pax ingenti pecuniae vi ab hoste sit redimenda, siue captiui in patriam reducendi, siue pauperes, et extrema fame pressi alendi, quaedam etiam ex sacro hoc reipublicae aerario depromi sane iustissimum erit. Optime hanc in rem edixit S. Ambrosius (*): *aurum ecclesia habet, non ut seruet, sed ut eroget, et subueniat in necessitatibus, maxima vero publicis, quum melius sit vasa seruare videntium, quam metallorum.*

(*) L. 2. de offic. c. 28.

§. LXXIX.

Idem de bonis proprie ecclesiasticis, qualia sunt fundi, aut praedia ecclesiae, existimandum, quod itidem confirmatur auctoritate S. Ambrosii egregie plane hunc in modum dicentis (*): *si tributum petit imperator, non negamus, agri ecclesiae solunt tributum: si agros desiderat imperator, potestatem vindicandorum habet, agros imperatori non dono, sed non nego.* Quod demum bona Clericorum propria concernit, ea temporalia esse nemo ambigit. Sunt enim magnam partem aut priuatorum haereditati-

bus

bus adquisita, aut emtione, et donationibus congeſta, atque ideo ſummae poteſtati civili emortua minime cenſeri debent, Quidquid enim hac ratione Clericis acceſſit, certe prius dominio maiestatis civilis eminenti obnoxium erat, eamque ob cauſam non niſi ſub eadem obligatione acceſſiſſe credendum eſt. Aut igitur dominia horum bonorum, quae a Clericis tenentur, eminenti rempublicam moderantium dominio ſubefſe oportet, aut Clerici certe dominium omne rerum ſuarum abdicare, eaſque, quas opulentiffimas poſſident poſſeſſiones, reipublicae reſtituere omnino coguntur. Hinc ſi quando in uſus publicos adhiberi haec bona vrgeat neceſſitas, aut utilitas reipublicae, nulla Clericis inferitur iniuria, neque etiam ſtatum ſuum mutant hac ratione occupata, quum non aliis, quam quibus antea dicata fuerant, uſibus adhibeantur.

(*) Apud Gratian. cauſ. XI. quaef. I. can. 27.

§. LXXX.

Euidenter igitur fatiſ, vt opinor, ex dictis adparet, maiestati civili competere dominium eminens in bona omnium ſubditorum, non quidem ea ratione, vt facultatem iis abutendi arbitrariam inferat, ſed vt ius ei tribuat illa bono publico applicandi, idque ex ipſa eorum, qui ciuitates

tes condiderunt, eorumque successorum voluntate. Qui enim vult finem, velit etiam media, quae ei ex natura sua adiacent, necesse est. Nec officit, quod ab initio homines eum in finem in vnam quaerunt et communem societatem consenserint, ut quae quisque possideret, ea ab omni aliena vi facta, tectaue haberet, et ut Cicero (*) ait: *spe custodiae rerum suarum urbium praesidia mortales quaesuerint, neque aliter salutis publicae conseruationem intenderint, quam quatenus priuatorum salus ea continetur, ut adeo potestas nulla imperanti ad priuatorum damnum pertinens concessa esse videatur.*

(*) L. 2. offic.

§. LXXXI.

Namque priuatorum salus publica salute nititur, nec pessumdanda totius reipublicae salute res suas priuati saluas habere possunt. Quod autem coeuntes in ciuitatem per publicae salutis conseruationem propriam intenderint, id quidem de singulis dicere verum est, si fieri possit, si minus, et omnes, aut res omnium saluae esse nequeunt, tunc maioris, aut potioris partis salutem cum damno paucorum ut imperans adferat, ratio ipsa dicitur, ac in id quoque ipsi ciuitatis conditores consensisse videntur. Quidni enim consenserint, quum

quum secus simul cum tota ciuitate perire
neceffe haberent? Omni igitur dubitatio-
ne caret ius imperantis, quod habet bona
eripiendi subditis, iusue quaesitum iis tol-
lendi ex iusta causa, dum nempe salus,
aut incrementum reipublicae vertitur.

§. LXXXII.

Contra dominium eminentis ab incom-
modis inde oriundis varia ducuntur argu-
menta. Nos delibabimus solum aliqua:
primum esto illud, quod admissio dominio
eminenti turbentur dominia priuatorum,
et duos esse eiusdem rei dominos sequatur,
quod fieri non posse non tantum Icti ex
legibus romanis docent (*), sed et ratio
naturalis commonstrat. At diuersa sane
est a turbatione subordinatio dominiorum
priuatorum eminenti imperantis dominio,
cui illa in casu necessitatis aut utilitatis
cedere solum iubentur, caeteroquin autem
subsistunt satis, omnesque suos effectus re-
tinent. Ex quo ipso adparet, non esse
duos eiusdem rei dominos vno eodemque
respectu consideratos, sed dominos rerum
priuatorum in statu reipublicae ordinario
pro lubitu de iis disponere posse, hanc-
que facultatem non nisi tum, vbi domi-
nium eminentis exerceri necessitas aut uti-
litas publica postulat, quiescere debere.

(*) Lib. 5. §. fin. D. commodat.

§. LXXXIII.

§. LXXXIII.

Porro et illud male obuertitur dominio eminenti, quod ius hoc tyrannidi praebere causam, et imperantem ad omnis generis rapinas in bonis subditorum exercendas inuitare possit, dum iure suo de rebus priuatorum disponere sibi videtur. Non enim absoluto imperantis arbitrio subiecimus bona subditorum, sed eminenti eiusdem dominio necessitatis, aut utilitatis publicae limites praefiximus, extra quos ei non temere ad illud conuolare licet. Quod si imperans limites hos egressus fuerit, et extra hos quoque bona subditorum occupauerit, peccat in conscientia, eiusque rationem reddet diuino numini, subditi tamen non gaudent iure resistendi, cui ob bonum commune renuntiarunt in ipso subiectionis pacto. Quid si imperans negaret, se hos limites excessisse, cuiam tunc iudicium esset relinquendum? Certe non subditis, quibus deest sufficiens reipublicae circumstantiarum cognitio, et quos imperans iudices agnoscere nullo plane modo tenetur. Quid, quod plebs saepe mala putat imperantis consilia, quae tamen reuera saluberrima sunt reipublicae? ut adeo infinitis turbis pateret porta, si, quod multitudini displicet, suscipi iam non posset.

§. LXXXIV.

§. LXXXIV.

Tertium argumentum, quo impugnatōres domini eminentis vti solent, consistit in eo, quod adfero hoc dominio eminenti differentia inter peculia seruorum, ac bona subditorum penitus tolli, et omnis distinctio imperii civilis ab imperio herili labefactari videatur. Ast alia longe ratio est iuris in peculium serui, ac domini eminentis in bona subditorum: illud enim est dominium illimitatum, hoc vero limitibus necessitatis, et utilitatis publicae est circumscriptum §. 69. Tantum igitur abest, vt ambo haec imperia confundantur, vt etiam insigne adhuc inter illa discrimen omnium oculis subiiciatur.

§. LXXXV.

Denique dominio eminenti manifeste refragari sacras literas iactitant: ibi enim (*) grauissime aiunt improbari factum Achabi Nabotho extorquentis vineam palatio regio proximam, vt ex ea hortum olitarium adornaret. Sed quantum hi a vero aberrant? exemplum enim adlatum probat, ius hoc propriae voluptatis ergo fuisse exercitum, quam longe autem nostrum ab hoc iure differat dominium eminens, ex supra dictis abunde

colligitur, vbi illud vltra necessitatem, vel vtilitatem publicam extendi nullatenus posse ipsi adfirmavimus §. 75.

(*) I. Reg. 21.

§. LXXXVI.

Cognitis hac ratione causis iustificis, et effectibus dominii eminentis, reliquum est, vt examinemus obligationem imperantis subditis damnum, quod ob id passi sunt resarciendi. *Nam vt subditis ius quaesitum auferatur ex vi supereminentis dominii, inquit GROTIUS (*), primum requiritur vtilitas publica, deinde vt, si fieri potest, compensatio fiat ei, qui suum amisit, ex communi.* Ex quacunque igitur causa res, vel bona subditorum ad bonum publicum ab imperante occupantur vel destruantur, semper, si fieri potest, pretium eorum dominis est resarciendum.

(*) L. 2. de I. B. et P. c. 14. §. 7.

§. LXXXVII.

Etenim dominium eminens non excludit satisfactionem cessante necessitate iis ciuibus praestandam, qui praecipuo onere grauati fuerunt. Quum enim reliqui ciues etiam ad haec onera ferenda fuerint obligati, imperanti ius est, eos adigendi in hunc finem, vt illa aequaliter inter se diuidant, eique, qui vel solus

onera

onera tulit, vel saltem potio-
rem eorum partem, damnum inde passum pro rata
quisque refarciant. Hic igitur non ple-
nam quidem damni refarcitionem a reli-
quis petere potest, quia vna ferre debet
onus, attamen nec plus oneris ferre co-
gendus est, quam alii ciues.

§. LXXXVIII.

Sicut enim singuli, qui in ciuilem
coetum coierunt, tenentur publicae sa-
luti seruire bonis tradendis in communem
vsum, ita iustum omnino erit, vniuersos
ciues tanquam socios commune censere
damnum, quod societatis causa vni con-
tigit. *Aequissimum enim semper est, com-
mune detrimentum fieri eorum, qui propter
amissas res aliorum consequuti sunt, vt suas
saluas haberent (*).* Et sicut eos, qui
vna eademque nauis vehuntur, factam le-
uandae nauis causa bonorum iacturam
sarcire oportet, ita nihil magis fini socie-
tatis ciuilis repugnaret, quam socium
cum detrimento alterius sese ab obliga-
tione refarciendi damnum, quod hic ob
bonum publicum perpeffus est, eximere.
Eo enim potissimum sine ingressi sumus
ciuitatem, vt vna omnium salus sit,
vnum et commune periculum, igitur
etiam damnum ciuitatis causa vni illa-
tum a reliquis sociis eidem pro rata
compensandum est.

(*) L. 1. §. 1. D. de lege Rhodia de iactu.

E

§. LXXXI

LIBRO SEPTIMO §. LXXXIX.

Quarum vero rerum pretia refundenda sint, non aequè inter omnes conuenit. Aliae siquidem auferuntur in salutem ciuitatis percipiendam, aliae, ne hosti profint, et noceant suis. Ex primo capite pecunia numerata sumitur pro conscribendo, et alendo milite, aedificia diruuntur ad firmanda moenia, horti, praetaque occupantur pro ducendis fossis, aut ampliandis operibus. Haec cum palam in societatis commodum, et omnium protectionem transeant, retributionem eorum dominis faciendam esse omnes facile concedunt. Aliter autem comparatum esse putant cum illis bonis, quae hosti praeripiuntur nocitura reipublicae, si salua in hostium potestatem veniant, qualia sunt aedificia suburbana, quae ad hostem arcendum subinde comburi, vel prosterni solent: haec prudenter, et necessario corrumpi aiunt, ne hostis augmentum virium capiat obsidendi ipsam ciuitatem, non tamen opus esse, vt pretium pro iis rependatur, quod reipublicae vsui alioquin non cedant amplius, sed nisi destruantur, fiant certissima hosti praeda, atque adeo non tam ciuibus, quam hosti, in cuius potestatem iam iam ventura sunt, eripi videantur, demum perirent semper ab hoste quocumque modo perdenda. At quamuis haec omni

du-

dubitatione careant, simul tamen certum est, hostem per huiusmodi praecutiones a bonis reliquorum civium arceri, iuri autem naturali omnino congruit, *ut omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est* (*).

(*) L. 1. et II. D. de lege Rhodia de iactu.

§. XC.

An etiam damnum ab hoste illatum vni, aut minori parti civium a reliquis civibus resarciendum sit, magis ardua est disceptatio? Sed res distinctione dissolvitur: vel enim ab imperantis nostri potestate dependet, hanc vel illam partem tueri, vel non: si primum, damnum omnino erit resarciendum iis, quibus datum est, quod ciues inter se focii sint, eosque communia sentire damna oporteat, quae societatis causa contingunt. Sic dum imperans ad maiorem stragem evitandam hanc potius quam illam partem voluerit cum hoste committere, damnum huic datum pro rata ex arca communi resarcire tenetur, quum vtramque partem aequaliter tuendam ac defendendam susceperit; ubi igitur aequalis haec defensio moraliter evadit impossibilis, ideoque illam potius partem defendendam esse ratio dictavit, ex cuius adgressione maius metuebatur malum, iustum sane est, alteram partem, cuius saluti hoc modo provisum est, huic, quae damnum propterea passa est, pro ratione

tione rerum suarum hac ratione confer-
uatarum retributionem facere.

§. XCI.

Si vero imperans noster damnum ab
hoste datum nec praeuidere, nec prae-
uisum impedire potuerit, cessabit omnis
prorsus satisfactio, ac damni resarcitio:
est enim tale damnum casus mere fortui-
tus mutua vice inter ciues tolerandus.
Contingit hoc, si tempore belli quidam
subditi aequali protectione ac defensione
sui imperantis fruentes ob situm habitatio-
num suarum hosti magis opportunum,
vel per direptiones, ac deuastationes,
vel per agrorum depraedationes damnum
prae aliis fuerunt perpeffi. Quum enim
tunc solum, quando vi domini eminentis
bona quorundam subditorum vindican-
tur, aut negliguntur in commodum
aliorum, restitutionem faciendam esse di-
ximus §. 88. nulla hic ratio subest, cur
et in hoc casu, quo bona eorum ab ipsis
hostibus eripiuntur, et nulla reliquorum
est vilitas, iisdem a reliquis pars quae-
dam bonorum suorum ad damnum mitigan-
dum contribuenda fit.

O. A. M. D. G.

(X2281931)

TA 70L

ULB Halle

3

006 355 056

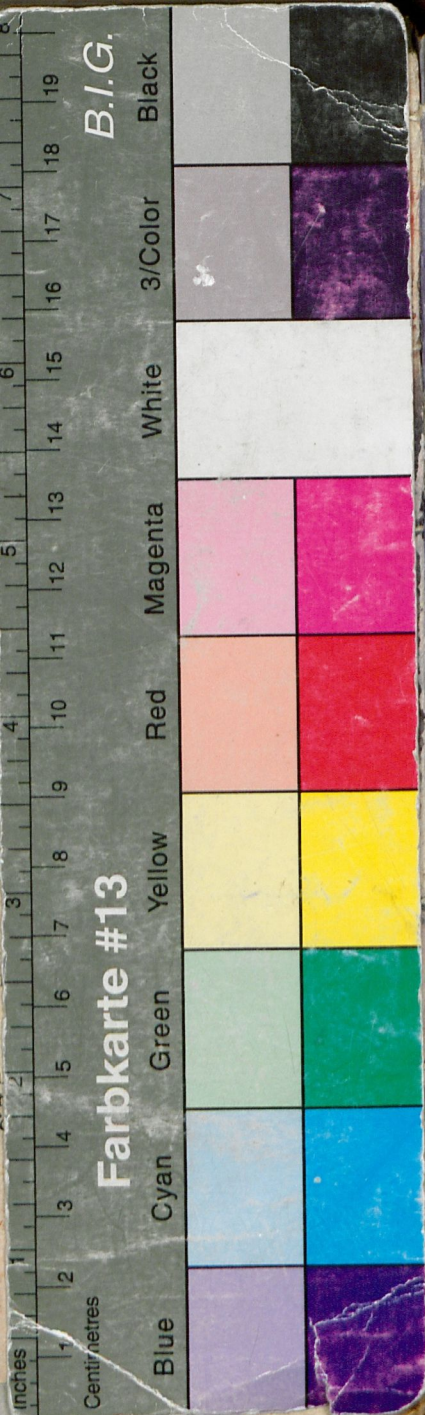
v>78

13365

DISSERTATIO
INAUGVRALIS-JVRIDICA,
DE
IVRE IMPERANTIS
IN PERSONAS,
ET
BONA CIVITATIS.

1774
6

VIENNAE,
TYPIS JOANNIS THOMÆ NOB. DE TRATTNERN,
SAC. CAES. REG. AVL. TYPOGR. ET BIBLIOP.

1774

